

Octubre 2003

Ciutadana Maria Aurèlia Capmany, escriptora i dona d'acció (1918-1991)

Per Jordi Font

Com més t'endinses en els paratges de Maria Aurèlia Capmany, més tens la impressió d'estar trepitjant un continent ignot. El caràcter polièdric de la seva personalitat i de la seva producció et porta de sorpresa en sorpresa.

Obra literària: el gran iceberg

La seva obra literària va haver de superar una autèntica carrera d'obstacles i, encara avui, és un descomunal iceberg, conegut només per alguna de de les seves puntes. Va anar publicant-se primer de manera discontinua i amb molt de retard a causa de la censura franquista. Després, va haver de lidiar una segona batalla desigual, amb el cànon hegemònic del moment i els corresponents paràmetres analític, els de l'"evangeli segons Sant Lukacs" (en paraules de Joan Fuster), en els quals la seva obra no acabava d'encaixar. Tot plegat en va dificultar i retardar molt el coneixement.

Finalment, una novel·la seva -"Un lloc entre els morts"-, publicada després de vuit anys d'incomprensible espera, obtindria el Premi Sant Jordi i, més endavant, seria reconeguda entre les "MOLC" (les millors obres de la literatura catalana). Sobre el conjunt de la seva obra, però, hi pesa encara massa desconeixement i un greu dèficit de recerca universitària, tot just iniciada per la Universitat Rovira i Virgili, de Tarragona.

Totes les teclès i més encara

A part la seva prolífica obra escrita, que abasta des de la novel·la fins al teatre, passant per l'assaig, l'articulisme, el guionisme, la cançó..., és també impressionant l'enormitat de facetes que Maria Aurèlia Capmany va desenvolupar durant la seva vida, en un autèntic esclat de passió i d'intel·ligència, en una aposta optimista i esperançada

Maria Aurèlia Capmany

pel gènere humà, sempre des d'un compromís radical amb la llibertat i la justícia, amb el seu país i la seva llengua:

-Va optar de seguida per una vida autònoma i arriscada, abandonant el clos universitari, on exercia de jove i prometedora professora de filosofia, i orientant-se cap a la literatura, cap a l'ofici d'escriptora, en una llengua condemnada.

-Va formar entre els primers a les catacumbes de la resistència cultural i política, des del precursor Grup Miramar fins a les successives edicions del Congrés Mundial de la Pau, a països diversos, en les quals ostentaria la representació de Catalunya; des del primer recer de l'Institut Francès fins a "la Caputxinada", l'Assemblea d'Intel·lectuals i el Congrés de Cultura Catalana.

-Va edificar, en solitari, en els profunds cinquanta, un model de dona diferent, a contracorrent dels valors i l'estètica de "la feminitat" en boga, escandalós per als benpensants i observat com una autèntica revelació per les joves generacions, fins a esdevenir la pionera del feminisme de postguerra, l'exponent català de la "segona onada feminista" representada per Simone Beauvoir a França i per Betty Friedan als EEUU.

-Va tractar de reeditar d'alguna manera, a l'Escola Isabel de Villena i a l'Institut Albèiz de Badalona, el projecte pedagògic que havia viscut com a alumne a l'Institut-Escola de la Generalitat republicana i que l'havia transformada de manera tan decisiva, en una descoberta joiosa d'ella mateixa i dels diversos camins del coneixement i la sensibilitat.

-Va posar en peu, en els seixanta, juntament amb Ricard Salvat, la innovadora Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual -dins de

L'ambiciós projecte de "Bauhaus" català impulsat per Alexandre Cirici Pellicer-, on va exercir de professora, d'autora, de directora teatral, d'adaptadora, d'actriu, d'animadora principal, en una experiència col·lectiva que acabaria comportant una autèntica refundació del teatre català.

-Va reivindicar i actualitzar la memòria del catalanisme popular i d'esquerres, particularment al voltant de la figura de Francesc Layret i del seu projecte de creació d'un partit laborista català frustrat per les bales del pistolerisme blanc, una tasca memorialista que tindria un efecte decisiu entre la jove generació de l'activisme polític, en fer front a la confusió imperant en alguns ambients d'esquerra a propòsit del catalanisme i la seva naturalesa.

-Va tenir un extraordinari ascendent en els joves escriptors de "la Generació dels Setanta" (Terenci Moix, Montserrat Roig, Joan Fuster, Mª Antònia Oliver...), fills del maig-68, que la van adoptar com a mestressa generacional, tot acabant amb les ortodòxies vigents fins aleshores; la seva novel·la "Un lloc entre els morts" va fer escola entre ells i va esdevenir una obra de culte.

-Va exercir un magisteri potent i generós en moltes direccions, de portes obertes, igualitari, a peu de carrer, en forma de tertúlia espurnejant fins a altes hores de la matinada, que esdevindria orientació i ajuda valuosa per a la gent jove de totes les dèries: escriptors, actors, cantants, activistes, periodistes, estudiosos...

-Va crear, amb Jaume Vidal, una nova versió del teatre de cabaret, fent-ne instrument de combat cultural i polític, codi comunicatiu implícit i especialment audaç en temps de censura i de contenció obligada.

-Va publicar milers i milers d'articles periodístics, en una vasta gamma de diaris i revistes, en català i en castellà, i es va prodigar com a conferenciant per tot el país, en una autèntica campanya de proximitat al servei dels valors de la resistència democràtica, del catalanisme d'esquerres, del feminisme.

-Va fer ràdio i va fer televisió, com a guionista, com a editora, com a locutora, generant productes de vasta audiència.

-Va fer d'actriu cinematogràfica, dirigida entre altres per Martín Patino, per Ventura Pons...

Socialista convençuda

L'any 1976, s'incorporava als rengles socialistes, en ocasió del Congrés Constituent del Partit Socialista de Catalunya (posteriorment adjectivat "Congrés"), dins del Grup d'Independent pel Socialisme (GIS) impulsat per Alexandre Cirici Pellicer. Es tancava així el cercle que s'havia obert amb l'influx determinant que la política havia exercit sobre ella des de la infantesa: principalment, per compte de l'avi Sebastià Farnés, estudiós del llenguatge, federalista, esquerranós, ideòleg del primer catalanisme, de la colla de Valentí Almirall i de Roca Farreras; i també per compte de la seva mare i del seu pare, Maria Farnés i Aureli Capmany, gent culta, enquadrada en els valors i l'estètica del Modernisme i del catalanisme d'esquerres.

Maria Aurèlia tindria un paper especialment destacat en el famós míting socialista del Blaugrana, el primer gran míting democràtic,

en el frontispici del qual s'hi reproduïa una frase del seu "Layret": "Vindrà aquell dia que el treball vencerà". Hi va fer un discurs vibrant i inoblidable, que aixecava les pedres. També s'hi cantaria per primer cop l'actualització expressa que Maria Aurèlia havia fet de "La Internacional" ("... la força pel dret és vençuda, s'acosta el bell temps de la pau...").

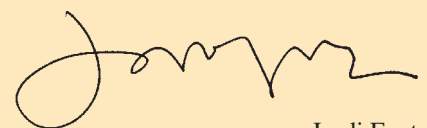
Viuria convençuda el procés d'unificació del socialisme català i de pacte d'aquest amb el socialisme espanyol. Malgrat les dificultats del procés i les contradiccions que comportava, en seria sempre una gran defensora. Sabia que era la garantia de la unitat civil del poble de Catalunya i, de manera immediata, l'aposta més clara pel retorn de la Generalitat. D'altra banda, s'identificava plenament amb l'opció reformadora i la ideologia oberta -contra tota concepció absoluta- que defineix el socialisme democràtic.

Amb l'alcalde Pasqual Maragall, esdevindria regidora de cultura de l'Ajuntament de Barcelona, funció des de la qual deixaria un vast llegat: el Mercat de les Flors i les seves impactants programacions primeres (la Carmen de Peter Brook, el Mahabarata, la Pina Baush...); el Pla de Museus, amb l'encàrrec a Gae Aulenti per fer, del vell Palau Nacional, el futur Museu Nacional d'Art de Catalunya; l'intent meritori, significatiu i no reeixit de fer sarsuela al Liceu; la restauració i reforma del Palau de la Virreina per situar-hi la regidoria i fer-ne un espai viu i de grans exposicions; l'exposició "Homenatge a Barcelona", que després circularia per mig món; la col·lecció de llibres "Diàlegs a Barcelona", ric patrimoni de la memòria contemporània de la ciutat...

Conclusió

Si hagués de resumir en dos conceptes allò que Maria Aurèlia representa, ho faria amb les paraules de Montserrat Roig: "Maria Aurèlia va ser, per a mi, la terra i les ànsies de volar", és a dir, va ser realitat i imaginació, tradició i innovació, memòria i inconformisme, patriotisme i universalitat.

Això és el que vaig tractar d'explicar i reivindicar a l'exposició "Ciutadana Maria Aurèlia Capmany, escriptora i dona d'acció", que m'encarregava de comissariar la Fundació Capmany de la UGT de Catalunya, amb el patrocini de l'Ajuntament de Barcelona, la Diputació i la Generalitat. S'inaugurava la tardor del 2002. Imaginar-la i fabricar-la va ser una aventura a voltes excessiva, en la qual els implicats sovint ens vam sentir superats pel personatge i per la impossibilitat d'abastar-lo i d'explicar-lo en la seva complexitat. Finalment, ens en vam sortir de manera raonable. Caldrà, però tornar-hi en el futur. Caldrà sobretot que les universitats s'hi posin. Maria Aurèlia Capmany i la seva obra constitueixen un continent vast i ple de secrets que, com dèiem al començament, continua assemblant-se massa a un continent ignot.

Jordi Font